

Ο Ιωάννης Μεταξάς, πολιτικός ηγέτης.

Μεταξάς

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

1921-1932

Επιμέλεια: ΠΑΝ. Μ. ΣΙΦΝΑΙΟΣ

Ι Κ Α Ρ Ο Σ

1964

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ IM τομ III σελ 553-555 - 1928 - ΤΟ ΚΥΚΝΕΙΟΝ ΑΣΜΑ

552

Τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Ι. Μεταξᾶ

Διατί τὰ ἔκαμα ὅλα αὐτά; Τί με ὤθησε; Τί ὑποσυνείδητον ἐνήργησε μέσα μου;

Ἐφτιασα τὸ καινούργιον σπίτι. Ἐδημιούργησα νέον βίον.

Ἀλλὰ ἔχασα τὴ μανούλα μου. Τὴ μανούλα μου.

Τί πείρα αὐτοῦ τοῦ χρόνου! Μεγάλη πείρα. Ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων.

Καὶ ὅσο πάει τόσο στερεώνει μέσα μου ἡ πίστις.

Ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὴν Λέαν καὶ τὴν Λουλοῦ καὶ τὴν Νανά.

Τὴν Μαριάνθη καὶ τοὺς δικούς της.

Καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς μας.

Μὲ ὅλους ζοῦμε καλά, εἰρηνικά.

Τί γαλήνη! Καὶ εἶναι ἔργον μου!

1928

ΤΟ ΚΥΚΝΕΙΟΝ ΑΣΜΑ

«Ὁλόγυρά μας περιφέρεται ἡ ἀνυπομονή
Βενιζέλου πρὸς κατάληψιν ἀρχῆς».

Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστογέννων τοῦ 1927, ὁ Μεταξᾶς ἐσημείωνε: «Γαλήνη καὶ ἡσυχία εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ὑπάρχει καὶ κάποια οἰκονομικὴ στενοχώρια. Ἀλλὰ περνάει. Ἡ γαλήνη εἶναι ἔργον μου».

Τὴν ἐπαιτίον, γνωστάτικα, τοῦ ἐρχομένου τὰ μαντάτα: «Ὁ Βενιζέλος ἐτοιμάζεται νὰ κτυπήσῃ τὸν Καραντάση, νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Κυβέρνησιν α... ὠθεῖται ἀπὸ τοὺς φίλους του, τοὺς ἔξω τοῦ περιθωρίου τοῦ σημερινοῦ καὶ ἀπὸ τὴν φιλαρχίαν του. Ἀλλὰ σήμερον κυριαρχεῖ ἄκρα γαλήνη καὶ ἑλπίς ἀναγεννήσεως. Πῶς θὰ βάλῃ χερί νὰ χαλάσῃ αὐτά; Εἶναι δυνατόν;... Ἐν τούτοις ἀδύνατα δὲν εἶναι—καὶ μάλιστα στὸν τόπον μας καὶ μὲ τὸν λαόν μας... Θὰ ἀνατρέψουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως; Χωρὶς ἀφορμὴν μάλιστα;» Καὶ προσθεῖται μὴ φοβᾶται, τῆς ὁποίας ἀγνοεῖ ἴσως τὸ προφητικὸ περιεχόμενον: «Τότε θὰ μοῦ δώσουν δύναμιν καὶ ἀσφαλῶς, μετὰ τὴν ταραχὴν, τὴν ἀπολαύσαντες ἐσθελίαν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν».

Τὴν Κυβέρνησιν τῶν Πέντε Ἀρχηγῶν διαδέχθηκε, τὴν 17 Ἀθροίστου 1927, ἡ Κυβέρνησις τῶν Τεσσάρων: Καραντάσης, Μιχαλακόπουλος, Μεταξᾶς, Παπαναστασίου. Ἐκέρθησε πέντε περὶπου μῆνες. Τὴν 8 Φεβρουαρίου 1928, ἡ συνεργασία περιωρίσθηκε στὸς τρεῖς: Καραντάσης, Μιχαλακόπουλος, Μεταξᾶς. Ὁ Παπαναστασίου εἶχε ἀποχωρήσει μὲ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁδοποιίας. Οἱ λόγοι ἦσαν βαθύτεροι. Ὅχι ἴσως αὐτοὶ ποὺ φαντάσθηκε ὁ Μεταξᾶς, ὅτι δηλαδὴ ὁ Παπαναστασίου ἐδοῦλεν γιὰ λογαριασμόν τοῦ Βενιζέλου. Ἡ ἱστορικὴ συνέχεια ἀπέδειξε τὸ ἐναντίον. Σοβοῖς ἀπὸ καιρὸ ἰδεολογικὴν ἁρμονίαν στοὺς κόλπους τῆς συνεργασίας. Ὁ Παπαναστασίου ἦταν σοσιαλιστής. Οἱ ἄλλοι τρεῖς, κλασσικοὶ φιλελεύθεροι, μὲ συντηρητικότερον τὸν Μιχαλακόπουλο. Ἄν ὁ Καραντάσης, ἀρχηγὸς τοῦ μεγαλυτέρου κόμματος, εἶχε στόφα ἡγέτου, πιθανῶς νὰ ἀπεφεύγετο τὸ εἴγμα. Ἀλλὰ ὁ Ρουμελιώτης μὲ τὸ τόσο διανγὲς μυαλὸ καὶ τὸ ἀσυνήθιστον πολιτικὸν ἥθος, ἐπενεμέτο αὐτὴ τὴν φορὰ ἔχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀρρόστια, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Βενιζέλο. Ἡ ἐπιθεσις, συγκυριακὴ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ μέσῳ τοῦ Τύπου, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν

ἀκατονόμαστο Σίμω τῆς «Πατρίδος» (τὸν ἦρσα τῆς κατοπινῆς «λοβιτοφίας»), ξεσπάει ἀνοιχτὴ τὸν Μάιο με τὶς δημόσιες ἐκδηλώσεις τοῦ Βενιζέλου. Ὁ Μεταξᾶς, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸ λυσσαλέον ἀγῶνα τῶν ἀντιβενιζελικῶν, φθαρμένος καὶ ἀρθρασμένος, εἶναι ἀνίκανος νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ὁ Μιχαλακόπουλος εἶναι ἑτοιμὸς νὰ πηδήσῃ στὸ στρατόπεδο τοῦ Βενιζέλου. Καὶ ὁ Καρνατάκης, παθολογικὰ περιήρανος καὶ εὐθιγὸς, ἐγκαταλείπει τὴ μάχη.

Ἡ τελευταία Κυβέρνησις Συνεργασίας στηρίζεται πάνω στὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἑλενθερίου Βενιζέλου. Εἶναι σὰ νὰ καθέται πάνω σὲ ἡφαίστειο. Ὁ Μεταξᾶς θὰ ἐξηγήσῃ στὴ Βουλὴ γιὰτὶ συγκάτενεσε στὴν τελευταία αὐτῇ, τὴν ἀπελυσμένην πιά, δοκιμὴν: «Ἡ κυρία ἐντολὴ ἡ δοθεῖσα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἦτο νὰ συντελέσωμεν διὰ πάσης θυσίας εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος ἐν τῷ τόπῳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν ἐδιδόσαμεν. Εὐρέθηνεν πρὸ τοῦ διλήματος ἡ νὰ μετασχωμεν τῆς Κυβερνήσεως ἡ νὰ μὴ μετασχωμεν, ὅποτε θὰ ἐβραίναμεν πρὸς ἐκλογάς. Ἀλλ' αἱ ἐκλογαὶ αὗται θὰ διεξήγοντο μετὰ πρωτοφανοῦς πείσματος, θὰ ἐξετίθετο καὶ πάλιν ἡ χώρα εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ»¹.

Οἱ Λαϊκοὶ θὰ μπορούσαν νὰ στηρίξουν τὴν Κυβέρνησιν. Ἀλλὰ δὲν τὸ θέλουν. Θέλουν μάλιστα ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Καὶ θὰ τὸ δείξουν στὴ συζήτησιν γιὰ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα. Ὁ Τσαλδάρης συμφωνεῖ κρυφὰ με τὸν Βενιζέλο καὶ τάσσεται ὑπὲρ τοῦ πλεινερφικῶ. Τὸ γιὰτὶ θὰ μᾶς τὸ πῇ ὁ πιστὸς βιογράφος του: «Δὲν εἶχεν ἀποκρῖναι ἀπὸ τοὺς ἀμεσώτατους συνεγτάς του ὅτι εἰς τὴν ἐμμονὴν τοῦ τὸν ἥγαγεν ἀκόμῃ καὶ ἡ ἀκριβὴς, κατ' αὐτὸν, ἐκτίμησις τοῦ ἀπωτέρου συμφέροντος τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ἥτις ἐπεδείκνυνεν, ὅπως ἐπωφελήθῃ τοῦτο τῆς παρονταζομένης ἐνκαιρίας διὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν τὸν σημάδιαν τὰς ἀντιβενιζελικὰς λαϊκὰς δυνάμεις, ἐκμηδενίζομένων τῶν ἄλλων πολιτικῶν ὀργανισμῶν, ἡ διατήρησις τῶν ὁσίων συνεπύγετο τὴν διασπορὰν των»². Στόχος ἦταν ὁ Μεταξᾶς. Καὶ μέσον ἐξοντώσεως ἡ πόλις. Ἐτοίμην ἐξηγεῖται, αὐθεντικὰ καὶ ἀναδρομικά, ὁλόκληρη ἡ πολιτικὴ τῆς τότε δεξιᾶς.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐπῆρχε κίνδυνος ἡ Βουλὴ τοῦ Ἰουνίου νὰ ψηφίσῃ τὴν ἀναλογικὴ. Ὁ Βενιζέλος δὲν ἦταν ἀνθρώπος νὰ διατάσῃ. Μὲ δύο μαχαίριες στὸ Σύνταγμα, στὶς ὁποῖες συγκάτενεσε ὁ Κωνσταντινῶν³, διέλυσε τὴ Βουλὴ τοῦ 1926 καὶ ἐπανέφερε μετὰ διάταγμα τὸ πλεινερφικὸ, τὸ περιήρανο πλεινερφικὸ τοῦ Παπανδρέου τοῦ 1923.

1. Πρακτικὰ Βουλῆς 1 Ἰουνίου 1928.

2. Γ. Βούρβου, «Παναγὴς Τσαλδάρης», σελ. 169. Βλ. καὶ σελ. 162 καὶ 168.

3. «Διότι», γράφει ὁ Λαφνῆς, «ἦτο ἀγνὸς ἀνθρώπος τῆς θάλασσης» (Α', σελ. 384).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κρίσεως, ὁ Μεταξᾶς ἐπέστη καὶ δευτέρω βαρὺ πλῆγμα τῆς μοίρας. Τὴν 30 Μαῖον 1928 ἐξερύχθη ἡ ἀδελφὴ του ἡ «Μαριανθοῦλα». Ἡ «παλιὰ οἰκογένεια» ἐσθῆνε.

Οἱ ἐκλογὲς τῆς 19 Αὐγούστου συμπληρώσαν τὴ δοκιμασίαν. Οἱ συμπολίτες τὸν κατηνῆσαν. Τὴν ἐπαύριον τηλεγραφοῦσε στὴ γυναῖκα του καὶ στὴν «Πολιτεία» τὴν ἀπόφασί του νὰ παρατηρήσῃ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ. Καὶ τὴν 27 Αὐγούστου 1928 σημειώνει στὸ «Ἡμερολόγιόν του»: «Ἐξῶ κλίνει ἡ πολιτικὴ μου ζωὴ».

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΙΜ τομ III σελ 606, 607 - 1929 - ΑΜΑ ΛΕΙΨΗ Ο ΣΚΟΠΟΣ

1929

«ΑΜΑ ΛΕΙΨΗ Ο ΣΚΟΠΟΣ...»

Ἀν' ὁ Σύντακτις τοῦ «Ἡμερολογίου» πίστευε πὼς ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν στὴ «νέα ζωὴ» θὰ γινόνταν μετ' ὅτι εἶται θέλω, ὑπερτίμωμε τις δυνάμεις του. Οἱ σελίδες ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν θὰ μᾶς διηγηθῶν τὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ μάταια ἀγωνίζεται νὰ βρῇ ἓνα ὑποκατάστατο στὸν «μεγάλον σκοπὸν» ποὺ τὸ ἐλπίει.

Πρότυπο οἰκογενειάρχου, γρήγορα ἀντιλαμβάνεται ἐν τούτοις ὅτι οἱ «μικροσχολεῖς» τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ νὰ καλύψουν τὸ κενό:

«Πιὸ πέρα ἀπὸ τὴ φωνά μου τίποτε δὲν με ἐνδιαφέρει καὶ αἰσθάνομαι πὼς δὲν εἶναι σωστὸ αὐτόν» (9-22 Φεβρουαρίου 1929).

Τὸν παίρνει τὸ παρθεῖον ὅτι οὔτε οἱ δικοὶ του κατάλαβαν τὴν ἀποστολήν του:

«Τὰς εἶχα παραμελήσει. Ἐκῆνα ἑμὸς ἔργο μεγάλον καὶ δυνατὸν... Ἀλλὰ οὔτε ἡ οἰκογένειά μου οὔτε ὁ κόσμος ἠθέλησαν νὰ ἰδοῦν τί εἶχα κάμει. Αὐτὸς εἶναι ὁ Γολγοθᾶς καὶ ὁ σταυρὸς μου» (ὁ 22 Φεβρουαρίου).

Ζητᾷ καταφύγιον στὴ μεταφυσικῇ, στὴν ἐπιστήμῃ, στὴ λογοτεχνίᾳ.

«Μελετῶ κάθε μέρα. Προσπαθῶ νὰ κερδίσω τὰ τόσα χρόνια ποὺ ἐχάθησαν. Καὶ νὰ γίνω ἐνήμερος» (25 Μαῖον 1929).

Τὸ πεδίο τῆς μελέτης του ἀπλώνεται ἀπὸ τὴ σχετικότητά καὶ τὰ κρήναι μετὰ τὸν νεοβουισμό (30 Ἀπριλίου, ὁ Ἰουνίου, κλπ.) Καὶ φυσικὰ ἐπικεντρὸ τοῦ προβληματισμοῦ του εἶναι τὸ «τὸ αἰνίγμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου». Παρὰ τὴ μελαγχολικὴν του προδιάθεσιν, ποῦ, μετὰ τὰ ἀδιόκανα ξηνημάτα τοῦ πρόσφατου τραύματος, φθάνει συχνὰ τὰ ὅρια τοῦ πῶς ζωοδόξους ἄγχους, ἡ βαθυὰ συναισθηματικὴ του πίστις τὸν ὁδηγεῖ στὴν αἰσιόδοξον λύσιν. Θὰ βροῦμε ἐγκατεσταραμένες στὶς σημειώσεις αὐτῆς τῶν τριῶν σκοτεινῶν ἐτῶν ποὺ ἀκολουθοῦν, «σκέψεις» ὅχι μόνον πάνω σὲ μεταφυσικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ σὲ λογοτεχνικὰ, γλωσσικὰ, κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ, ποὺ ἡ φρεσκάδα τους καὶ ἡ ῥόμην τοῦ στοχασμοῦ μαγεύουσιν πάντα τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου τῆς δράσεως καὶ ὅχι τὸ βιβλίον.

Ἡ ἀπόφασίς του νὰ ἀποκενοθῇ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν εἶναι ἐν τούτοις εἰλικρινής:

«Πρόσκλησις Βενιζέλου νὰ μετᾶσχω συσκέψεις ἀρχηγῶν κομμάτων διὰ ἐνδογὴν Πρόεδρον Δημοκρατίας. Ἀπαντῶ ὅτι εἰμαι ἄπλοῦς ἰδιώτης καὶ δὲν ἀναιμενίζομαι εἰς τίποτε» (11 Δεκεμβρίου 1929).

Αὐτὴ ὁμοῦ ἀκριβῶς ἡ ἀπόφασίς τοῦ γεννᾷ τὸν ὀδυνηρότερον προβληματισμόν: Διότι ὁ Ι. Μεταξᾶς δὲν εἶναι ἁπλῶς πολιτικὸς, ὅπως δὲν ὑπῆρξε ἁπλῶς μεγάλος στρατιωτικὸς. Εἶναι ἀπὸ τοὺς σπάνιους ἀνθρώπους τύπου ποὺ γεννῶνται «ἀμερωμένοι»¹. Οἱ τελευταῖες ἐγγραφεῖς τοῦ χρόνου αὐτοῦ εἶναι ὅλος διόλου χαρακτηριστικὴς τῆς στάσεως αὐτῆς:

«Δὲν μισῶ τὸν τόπον μου, ὅχι. Δὲν ξέρω ἂν τὸν ἀγαπῶ. Ἐκεῖνο ποὺ ξέρω εἶναι ὅτι εἰμαι ἓνα πρᾶγμα μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς» (26 Δεκεμβρίου 1929).

«Πολλὲς φορὲς συλλογίζομαι ἐὰν αὕτη μου ἡ ἀδιαφορία δὲν εἶναι ἀμέρτημα κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Φιλοδοξία δὲν ἔχω πλέον, ἦταν τὸ κίνητρο τῆς ἐνεργητικότητός μου. Μόνον αἰσθημα καθήκοντος. Θὰ κάμω τὸ καθήκον μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅχι ὅμως αὐτόκλητος... Ἐκτός κινδύνου τῆς χώρας. Τότε θὰ προσφερθῶ μόνος μου, καὶ ἐὰν δὲν με θέλουν θὰ τραβηχθῶ πάλιν...» (30 Δεκεμβρίου).

Ἀλλὰ εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ προσπαθῇ μόνος του νὰ ὑπηρετήσῃ, χωρὶς νὰ περιμένῃ νὰ τὸν καλέσουν; Ἐχει κανεὶς δικαίωμα νὰ κρύψῃ τὸν λῶχον ὑπὸ τὸ μῶδιον; Τί θὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς στὸ Θεὸ ὅταν ἐρωτηθῇ τί ἔκαμε τὰ τέλειαντα ποὺ τοῦ ἔδωκε; (31 Δεκεμβρίου.)

Ἐν τῷ μεταξύ, τὸ μεγάλο πρόβλημα παραμένει:

«Κάτι πρέπει νὰ κάμω γιὰ τοὺς ἄλλους. Βέβαια ἡ ἐπιμέλεια τοῦ σπιτιοῦ, τῆς Λέας, τῶν παιδιῶν μου, τῶν παιδιῶν τῆς Μαριάνθης δὲν εἶναι λίγο, εἶναι κάτι. Ἀλλὰ δὲν φθάνει. Πρέπει κάτι νὰ κάμω γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἐξῶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν — τί; δὲν βρίσκω. Δὲν ξέρω. Ἀλλὰ εἰμπορεῖ νὰ παρυσιασθῇ» (31.12.1929).

Αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἀνέλαβε νὰ τοῦ λύσῃ ἡ μοῖρα, κατὰ τὸν πῶς σκληρὸ τρόπο. Ὁ Μεταξᾶς θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀμερωθῇ διὰ ὁλόκληρα χρόνια στὴ θεραπεία τοῦ παιδιοῦ του.

1. Ὁ ἴδιος χαρακτηρίζει, στὸν πρῶτον τόμον, τὴν στρατιωτικὴν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ «ἀμερωμένη».

